

– стійка готовність продовжувати професійно-самоосвітню діяльність, підвищувати кваліфікаційний рівень, продовжувати навчання на більш високому рівні складності.

Отже, можна дійти висновків про те, що методичним інструментарієм інтенсифікації навчальної діяльності є розроблення електронних навчальних посібників, застосування програм з перероблення інформації, використання ресурсів програмованого контролю, комп'ютерних методичних посібників, засобів індивідуального та групового консультування on-line, а самоінтенсифікація навчальної діяльності – є своєрідним підсумком зовнішніх процесів дидактичної інтенсифікації.

Література

1. Атанов Г. А. Возрождение дидактики – залог развития высшей школы / Григорий Атанов. – Донецк, 2003. – 180 с. **2. Кириченко О.** Перспективи інноваційно-інтелектуального розвитку України / О. Кириченко, Ю. Неговська // Вища школа. – 2011. – № 3. – С. 36–46. **2. Кожемяко И. Л.** Активизация познавательно-профессиональной деятельности студентов посредством мультимедиа технологий: дисс. на соискание ученой степени канд. пед. наук : 10.00.08. / Кожемяко Ирина Леонидовна. – Кемерово, 2007. – 267 с. **3. Кузьмінський А. І.** Педагогіка вищої школи: [навч. посіб.] / Анатолій Іванович Кузьмінський. – Київ : Знання, 2005. – 486 с. **4. Подоляк Л. Г.** Психологія вищої школи : [підручник] / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – Київ : Каравела, 2008. – 352 с. **5. Postman N.** Technopoly: the Surrender of Culture to Technology / N. Postman. – 1992. – 69 p.

УДК 378.147 (07) + 371:811

Тетяна Мішеніна

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ З НЕВІДМІНЮВАНИМИ ІМЕННИКАМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: ПРОБЛЕМНИЙ ПІДХІД

Мішеніна Т. М. Організація роботи студентів філологічних спеціальностей з невідмінюваними іменниками в українській мові: проблемний підхід.

У статті розкрито зміст організації роботи студентів філологічних спеціальностей з невідмінюваними іменниками в українській мові на основі проблемного підходу, застосування якого сприятиме розв'язанню дидактичного, практичного, розвивального і контрольного завдань у процесі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей. Розроблено систему проблемних завдань, спрямованих на розв'язання проблеми сучасної україністики: лексико-семантичного і граматичного освоєння невідмінюваних іменників на сучасному етапі функціонування української мови.

Ключові слова: студенти філологічних спеціальностей, проблемний підхід, проблемна ситуація, семантико-граматичне засвоєння лексем, невідмінювані іменники.

Мишенина Т. М. Организация работы студентов филологических специальностей с несклоняемыми существительными в украинском языке: проблемный подход.

В статье раскрыта сущность организации работы студентов филологических специальностей с несклоняемыми существительными в украинском языке на основе проблемного подхода, применение которого будет способствовать решению дидактического, практического, развивающего и контрольного заданий в процессе подготовки будущих учителей филологических специальностей. Разработана система проблемных заданий, направленных на решение проблемы современной украинистики: лексико-семантического и

грамматического освоения несклоняемых существительных на современном этапе функционирования украинского языка.

Ключевые слова: студенты филологических специальностей, проблемный подход, проблемная ситуация, семантико-грамматическое освоение лексем, несклоняемые существительные.

Mishenina T. M. The organization of work with students of philological specialties with indeclinable nouns in the Ukrainian language: problem based approach.

In the article the nature of the work organization with students of philological specialties with indeclinable nouns in the Ukrainian language on the basis of a problematic approach which will promote the solution of the didactic, practical, developing and checking tasks in the process of training of future teachers of philological specialties has been explained. The system of problem tasks aimed at problem solving of modern Ukrainian Studies: lexical-semantic and grammatical mastering of indeclinable nouns at the present stage of the Ukrainian language functioning has been developed.

Key words: students of philological specialties, problem based approach, problem situation, mastering of semantic-grammatical lexical units, indeclinable nouns.

Проектування майбутньої педагогічної діяльності передбачає успішну реалізацію предметних компетенцій майбутніх учителів-філологів, актуалізуючи розгляд взаємозв'язку компетентісно орієнтованого і проблемного підходів до навчання студентів у вищих педагогічних навчальних закладах.

Значний вплив на розвиток теорії і практики проблемного навчання мали дослідження психологів і дидактів (С. Архангельський, Г. Ільїн, В. Краєвський, В. Крутецький, В. Кудрявцев, І. Лернер, О. Матюшкін, М. Махмутов, В. Оконь, М. Скаткін). У наукових працях з'ясовано закономірності розвитку мислення у процесі проблемного навчання, висвітлюються питання теорії технології цього типу навчання, характеризуються його методи і форми.

Результати досліджень (В. Кудрявцев [5], Ч. Купісевич [6], І. Лернер [7]) становлять психолого-педагогічні основи розуміння проблемності як особливого типу навчання. Зокрема, науковці обстоюють позицію, що особливо плідно розумовий розвиток відбувається у процесі розв'язання проблемних ситуацій, які відповідають освітнім завданням розвитку особистості. Оскільки розумовий розвиток характеризується обсягом і якістю засвоєних знань, формою мислення, можливістю застосування логічних операцій і розумових дій, в умовах проблемного навчання формуються пізнавальні вміння та навички, уміння досліджувати й розв'язувати проблемні ситуації.

Усвідомлення майбутніми філологами поставленої перед ними проблеми сприяє їхній найбільш ефективній пізнавальній діяльності. Відповідно до цього створюється проблемна ситуація, яка і викликає інтелектуальне утруднення. Це виникає у процесі навчання, коли майбутній філолог не може пояснити сутності літературознавчих процесів або мовних явищ, водночас він знає способи розв'язання поставленої перед ним проблеми. Такі обставини сприяють досягненню психологічної мотивації дій у конкретній ситуації. Проблема ситуація вибудовується у проблему, і майбутній філолог відшукує нові способи дій або прогнозує засоби її подолання. Викладач може не тільки створювати проблемні ситуації, а й скеровувати пошукову діяльність майбутнього вчителя філологічних спеціальностей задля самостійної постановки ним навчальних проблем.

На сучасному етапі функціонування української мови з-поміж процесів, пов'язаних із поповненням словника сучасної української літературної мови, важливе місце посідає запозичення іншомовної лексики, зокрема невідмінюваних іменників, що номінують нові явища, а також замінюють наявні (переважно описові) найменування. Їхня поява й активне функціонування зумовлені дією взаємопоєднаних екстра- та інтралінгвальних чинників.

Невідмінювані іменники сучасної української мови були об'єктом дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців (В. Аристова, І. Вихованець, О. Безпояско, К. Городенська, А. Загнітко, А. Іваницькаї, Є. Карпіловська, Н. Клименко, І. Мучник, І. Обухова, В. Фурса та ін.). У працях розв'язувалися такі проблеми, як: статус невідмінюваних іменників у системі відмінювання, їх граматичні категорії та специфіка вираження граматичних значень.

Мета статті – обґрунтувати систему завдань у змісті фахової підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей, спрямованих на розв'язання проблеми сучасної україністики: лексико-семантичного, граматичного та словотвірного освоєння невідмінюваних іменників на сучасному етапі функціонування української мови.

Адаптація слова до іншої мовної системи – процес поступовий і здебільшого довготривалий. Часто іншомовні слова так і залишаються не освоєними до кінця: вони не входять до відмінкової парадигми, не мають похідних, що насамперед залежить від активності їхнього уживання в мові-реципієнті. Деякі з них, у зв'язку з широким вживанням, утворюють похідні слова, а окремі невідмінювані іменники перетворюються на змінні, тобто пристосовуються до мови-реципієнта.

Мовна система початку ХХІ ст. відтворює зміни в соціокультурній дійсності, засвідчуючи велику кількість лексичних інновацій – нових назв, що є результатом значної активізації основних способів розширення номінативних засобів мови – запозичення, а також морфологічного і лексико-семантичного словотворення, сполучення слів. Актуальність дослідження окресленого питання зумовлена активним використанням у вітчизняній періодиці, потребою унормування, встановлення словотвірних можливостей і граматичних ознак цих одиниць, виявлення нових тенденцій у їхньому уживанні.

Під час спостереження студентами філологічних спеціальностей над особливостями функціонування невідмінюваних іменників у сучасній українській мові передбачено розв'язання таких завдань: 1) розглянути проаналізувати й систематизувати теоретичні положення щодо статусу невідмінюваних іменників, їх граматичні параметри; 2) визначити лексичні інновації в системі відмінюваних іменників; 3) визначити тематичні групи іменників іншомовного походження і виявити функціонально-семантичні характеристики невідмінюваних імен у сучасній українській мові; 4) дослідити динамічні процеси в семантичній структурі невідмінюваних іменників; 5) з'ясувати особливості функціонування похідних одиниць від невідмінюваних іменників у сучасній українській мові.

Проблемна ситуація буде створеною й ефективною лише за певних організаційно-педагогічних умов.

1. Проблема має бути доступною для розуміння студентів. Якщо проблему сформульовано з використанням уже відомих студентам термінів і понять, то більшість студентів зрозуміють сутність проблеми та визначать засоби її розв'язання.

Категорійний апарат у межах розгляду проблеми засвоєння невідмінюваних іменників сучасною українською мовою охоплює такі терміни та терміносполучення: *лінгвістичний статус невідмінюваних іменників, тематичні групи, лексичні інновації, семантична структура, реалізація відмінкового значення, нульова парадигма невідмінюваних іменників*.

2. Особливою умовою є посиленість висуненої проблеми. Якщо викладач сформулював проблему, яку більшість студентів не може розв'язати або її розв'язування забере багато часу, то кінцевий результат буде неефективним. Якщо викладач зацікавив студентів, пов'язав проблему із сучасністю, то це зумовить успішне її розв'язання.

Наприклад, вітчизняна періодика найбільш повно й послідовно відтворює тенденцію відмінювання аналізованих імен: *Чесно кажучи, сумніваємося, що кияни проводять дозвілля у писанні віршів чи есеїв* (Україна молода).

Варто актуалізувати увагу студентів на правописних проблемах кінця XX – початку XXI ст., порушених Національною правописною комісією («Український правопис. Проект найновішої редакції», 1999 рік), які полягають кодифікації відмінкової парадигми іменників іншомовного походження на **-о**, окрім тих, у яких перед **о** є інші голосні: *бюро – бюра, кіно – кіна, але радіо, аудіо, відео, Маріо*.

3. Суттєвим є і те, коли поставлено проблему. Якщо студентів завчасно попередити, що вони розв'язуватимуть проблему, то це меншою мірою активізує зацікавленість до проблеми, оскільки її розв'язання потребує розумового напруження.

Проблема засвоєння невідмінюваних іменників українською мовою передбачає аналіз мовних явищ: особливості реалізації відмінкових значень невідмінюваними іменниками в сучасній українській мові; тематична диференціація невідмінюваних іменників у сучасній українській мові; динамічні процеси в семантичній структурі невідмінюваних імен.

Виникнення проблемних ситуацій під час підготовки майбутніх філологів можна пояснити суперечностями у процесі навчання та їх виявленням за умов проблемного навчання. Створення освітнього середовища засобами проблемного навчання сприяє формуванню предметних компетенцій у складі дидактичної компетентності. У зв'язку з цим подаємо серію пошуково-дослідницьких завдань, що охоплюють основні види і форми науково-дослідницької роботи студентів.

Система пошуково-дослідницьких завдань для студентів корелює напрямками проведення наукового дослідження.

1. *Алгоритмізація проведення дослідження* – студенти вміють відповідати на поставлені викладачем запитання щодо актуальних проблем гуманітарних і психолого-педагогічних дисциплін; виконують пошуково-дослідницькі завдання з педагогіки, психології, гуманітарних предметів, дотримуючись алгоритму, запропонованого викладачем; використовують інформацію викладача, порівнюючи свої дії зі зразком дослідження.

2. *Різновекторність дослідження* – студенти самостійно планують і виконують дослідницьку роботу в межах філологічної галузі; за необхідності консультуються з викладачем щодо проблем власного дослідження; отримують оцінку за кожен етап роботи.

3. *Творчо-пошукове дослідження* – студенти вміють: формулювати проблему власного дослідження; самостійно відбирають методи розв'язання окресленої проблеми; планують і здійснюють дослідницьку діяльність із філологічної галузі, без допомоги і консультації викладача; вміють формулювати висновки і передбачити результат власного дослідження, вносити певні корективи до нього.

Особливості реалізації відмінкових значень невідмінюваними іменниками в сучасній українській мові.

У власне-відмінкових функціях іменник передає відношення предметів до ознак. Залежно від семантичної природи ознакового слова відмінки можуть виражати значення суб'єкта дії, суб'єкта стану, об'єкта дії, об'єкта стану, адресата дії, знаряддя дії, засобу дії тощо.

Граматична категорія відмінка, яка виступає послідовно семантично мотивована і послідовно морфологічно виражена, є визначальною для іменника. Невідмінювані іменники можуть виражати основні відмінкові значення. Незважаючи на те, що усі відмінкові форми абсолютно рівноправні й утворюються чергуванням відмінкових флексій при тій самій основі (або корені) слова, особливістю відмінкових категорійних значень серед невідмінюваних іменників є їхня формальна нереалізованість, що зумовлює наявність поза контекстом у кожному невідмінюваному субстантиві всіх відмінкових форм.

Завдання. Визначте граматичне значення відмінка, виражене в цих іменниках синтаксично за допомогою синтагматичних засобів, до яких належать: а) флексії атрибутивних елементів, виражені ад'єктивами, прономінативами; б) дієслівні предикати, які перебувають із підметами, вираженими невідмінюваними іменниками, у синтаксичному зв'язку, унаслідок чого реалізується граматичне значення роду, числа та відмінка. Зробіть висновки.

Наша «золота рибка» у запливі на 200 метрів комплексом **своє реноме** підтримала; На «виставку» приїхали найкращі фольклорні колективи з регіонів, **працювало караоке**; **Євро пішло в народ**; І нарешті в групі А все **вирішило пенальті**; **Ще одним ноу-хау** цьогорічного фестивалю став приз глядацьких симпатій; Правоохоронці дістали **моральне «алібі»** на якомога швидше і якомога жорстокіше покарання «перевертнів»; А хтось просто приніс квіти до Бикова-пам'ятника, який сидить **на просторому плато** обабіч дороги; Тому свято, як і **проорокував маестро**, стало дріб'язковим, суєтним і нудним; **Щоправда, гуру зрадив** акустичній гітарі і видобував неймовірні звуки із повністю електричного гітарного синтезатора (Україна молода).

Невідмінювані субстантиви набувають функціональних характеристик тільки в синтаксичних одиницях-конструкціях – реченні і словосполученні, у яких вони отримують певне синтаксичне оформлення залежно від того, у якій функції вони виступають, виконуючи змістове завдання речення. Синтаксичні видозміни невідмінюваних іменників у реченні відбуваються через категорію відмінка як визначальну морфолого-синтаксичну категорію іменника: 1. Називний відмінок *Двометровий **кенгуру** увірвався в будинок мешканця міста Манто*; 2. Родовий відмінок: *Пощастило кожному п'ятнадцятому – **вимоги журі** до пошукувачів грантів, як завжди, були досить жорсткі*. 3. Знахідний відмінок: *Журі вручило приз глядацьких симпатій геніальному **маестро***. 4. Орудний відмінок: *Ще одним **ноу-хау** цьогорічного фестивалю **став** приз глядацьких симпатій*. 5. Місцевий відмінок: *Усі пам'ятають роботу журналіста **на радіо** «Континент»*. 6. Кличний відмінок: ***Пані Оксано**, що є основою вашого життя?* (Україна молода).

Завдання. З'ясуйте відмінкові значення невідмінюваних іменників. Подайте коментар щодо особливостей його вираження.

Основною причиною не виходу «Цикути» за межі «тусні» стало накладене **вето** від Мінкультури;..студенти вийшли на акцію протесту під **стіни альма-матер**; Незабаром до Києва приїздить найзнаменитіший **танцюрист фламенко**; Це не нова екстравагантна **вигадка** модного французького **кутюр'є**; Ваші слова подяки я насамперед адресую і моїм мавпам, і шотландським **поні**; Справжнім **ноу-хау** «Норд ост» **стали** арії всесвітньо відомих мюзиклів; Георгій розповів правду про події в **Тбілісі** (Україна молода).

На сучасному етапі розвитку української літературної мови, особливо в публіцистичному й інформаційному стилях, спостерігаємо тенденцію, сутність якої полягає у прагненні окремих авторів увести такі лексеми до активного словника української мови і підпорядкувати повністю законам відмінювання всіх іменників.

Деякі дослідники, аналізуючи іншомовні запозичення в засобах масової інформації української діаспори, пояснюють усі орфографічні проблеми цих слів дією двох тенденцій, а саме: натуралізацією іншомовних елементів, тобто їхньою своєрідною українізацією та збереженням «автентичності» іншомовного прототипу, що в уяві прихильників цієї тенденції сприяє європеїзації української мови і є виявом цивілізованого поводження з іншомовним матеріалом [4].

Завдання. Засвідчено такі приклади відмінювання запозичених субстантивів, як *авто*, *кіно*, *медіа*, *метро*. Проаналізуйте подані приклади. Сформулюйте проблему освоєння українською мовою невідмінюваних іменників на сучасному етапі. Випишіть із тлумачного словника значення наведених невідмінюваних іменників. Наведіть приклади невідмінюваних іменників на –о, розкрийте їх значення (10 прикладів). Прокоментуйте уваги до правопису наступної реакції щодо пропозиції відмінювати такі іменники як іменники другої відміни середнього роду:

*Знаєте, я так і не вийшла з **авта**; Хоч країна вдає, що все гаразд, проте білі не ризикують заїжджати до чорних кварталів, де б'ють їхні **авта** й викрадають людей; Прем'єр-міністр опікується цим **кіном** настільки, що кілька хвилин виконував роль оператора на знімальному майданчику; .. фільм РаджиКапура став вихідною точкою великого кохання до індійського **кіна**; На запитання, чи не зашкодить об'єднанню таке ставлення до **медій**, співрозмовниця заявила, мовляв, ми нічого не боїмося; Вони навряд чи згадають, коли останній раз їздили **на метрі**, де розміщена Третьяковська галерея (Україна молода).*

Тематична диференціація невідмінюваних іменників у сучасній українській мові.

Завдання. Розподіліть за тематичними групами невідмінювані іменники. Незрозумілі значення з'ясуйте за тлумачним словником або словником іншомовних слів.

I. Суспільно-політична лексика. II. Соціально-економічна лексика. III. Виробничо-технічна лексика. IV. Лексика будівництва та архітектури. V. Флоро- та фауноназви. VI. Мистецька лексика (театральне, музичне, образотворче мистецтво). VII. Спортивна лексика. VIII. Побутова лексика. XI. Етноніми. XII. Інша галузева лексика.

А) Сальдо, євро, крузейро, пенні, луї, дуро, сентаво, сентимо; б) бунгало, іглу, палаццо, ранчо, шале, шато, фойє; в) агамі, альпака, ара, аргалі, боа, боарце, гну, гуанако, гризлі, динго, ему, колібрі, кенгуру, колі, лорі, мао, макао, марабу, шимпанзе, поні; г) бланманже, безе, драже, ескімо, желе, крем-брюле, консоме, монпасье, пюре, равіолі, рагу, салями, суфле, сулугуні, спагеті, філе, фрикасе, харчо; ґ) ватерполо дербі, дзюдо, карате, кеглі, авіашоу, авторалі, айкідо, джиу-джитсу, моторалі, ралі, регбі, rodeo, сальто, самбо, сумо, татамі, теквондо; д) ембарго, каско, модус вівенді, денді, леді, мадам, месье, міс, фрау; е) вар'єте, дагушу, кабукі, реву, шоу; є) алое, авокадо, бере, броколі, гуано, імаго, какао, каланхоє, катеху, каурі, квебрахо, ківі, кольрабі; ж) конто, алеґрі, банко, бордеро, делькредере, дизаґіо, ґиро, інкасо, конто, камбіо, ресконтро; з) графіті, графіто, ікебана, маркетрі, мецо-тинто, нецке, ню, орігамі, путі, стилі; и) адиге, басар-бату, басуто, банту, ваорані.

Завдання. Схарактеризуйте тематичні групи побутової лексики. Подайте коментар щодо системності використання невідмінюваних іменників тематичної групи «побутова лексика» в сучасній українській мові:

1) ательє, бістро, екскурсбюро, імплімент-бюро, кабаре, казино, кафе; 2) більбоке, бінго, доміно, лото; 3) азу, асорті, бефстроганов, бланманже, безе, драже, ескімо, желе, крем-брюле, пюре, равіолі, рагу, салями, суфле, сулугуні, спагеті, філе, фрикасе, харчо, хачапурі, соме; 4) аліґоте, бордо, боржомі, бренді, віскі, віші, кофе, каберне, мартіні, мате,

Деякі дослідники, аналізуючи іншомовні запозичення в засобах масової інформації української діаспори, пояснюють усі орфографічні проблеми цих слів дією двох тенденцій, а саме: натуралізацією іншомовних елементів, тобто їхньою своєрідною українізацією та збереженням «автентичності» іншомовного прототипу, що в уяві прихильників цієї тенденції сприяє європеїзації української мови і є виявом цивілізованого поводження з іншомовним матеріалом [4].

Завдання. Засвідчено такі приклади відмінювання запозичених субстантивів, як *авто*, *кіно*, *медіа*, *метро*. Проаналізуйте подані приклади. Сформулюйте проблему освоєння українською мовою невідмінюваних іменників на сучасному етапі. Випишіть із тлумачного словника значення наведених невідмінюваних іменників. Наведіть приклади невідмінюваних іменників на –о, розкрийте їх значення (10 прикладів). Прокоментуйте уваги до правопису наступної реакції щодо пропозиції відмінювати такі іменники як іменники другої відміни середнього роду:

*Знаєте, я так і не вийшла з **авта**; Хоч країна вдає, що все гаразд, проте білі не ризикують заїжджати до чорних кварталів, де б'ють їхні **авта** й викрадають людей; Прем'єр-міністр опікується цим **кіном** настільки, що кілька хвилин виконував роль оператора на знімальному майданчику; .. фільм РаджиКапура став вихідною точкою великого кохання до індійського **кіна**; На запитання, чи не зашкодить об'єднанню таке ставлення до **медій**, співрозмовниця заявила, мовляв, ми нічого не боїмося; Вони навряд чи згадають, коли останній раз їздили **на метрі**, де розміщена Третьяковська галерея (Україна молода).*

Тематична диференціація невідмінюваних іменників у сучасній українській мові.

Завдання. Розподіліть за тематичними групами невідмінювані іменники. Незрозумілі значення з'ясуйте за тлумачним словником або словником іншомовних слів.

I. Суспільно-політична лексика. II. Соціально-економічна лексика. III. Виробничо-технічна лексика. IV. Лексика будівництва та архітектури. V. Флоро- та фауноназви. VI. Мистецька лексика (театральне, музичне, образотворче мистецтво). VII. Спортивна лексика. VIII. Побутова лексика. XI. Етноніми. XII. Інша галузева лексика.

А) Сальдо, євро, крузейро, пенні, луї, дуро, сентаво, сентимо; б) бунгало, іглу, палаццо, ранчо, шале, шато, фойє; в) агамі, альпака, ара, аргалі, боа, боарце, гну, гуанако, гризлі, динго, ему, колібрі, кенгуру, колі, лорі, мао, макао, марабу, шимпанзе, поні; г) бланманже, безе, драже, ескімо, желе, крем-брюле, консоме, монпасье, пюре, равіолі, рагу, салями, суфле, сулугуні, спагеті, філе, фрикасе, харчо; ґ) ватерполо дербі, дзюдо, карате, кеглі, авіашоу, авторалі, айкідо, джиу-джитсу, моторалі, ралі, регбі, rodeo, сальто, самбо, сумо, татамі, теквондо; д) ембарго, каско, модус вівенді, денді, леді, мадам, месье, міс, фрау; е) вар'єте, дагушу, кабукі, реву, шоу; є) алое, авокадо, бере, броколі, гуано, імаго, какао, каланхоє, катеху, каурі, квебрахо, ківі, кольрабі; ж) конто, алеґрі, банко, бордеро, делькредере, дизаґіо, ґиро, інкасо, конто, камбіо, ресконтро; з) графіті, графіто, ікебана, маркетрі, мецо-тинто, нецке, ню, орігамі, путі, стилі; и) адиге, басар-бату, басуто, банту, ваорані.

Завдання. Схарактеризуйте тематичні групи побутової лексики. Подайте коментар щодо системності використання невідмінюваних іменників тематичної групи «побутова лексика» в сучасній українській мові:

1) ательє, бістро, екскурсбюро, імплімент-бюро, кабаре, казино, кафе; 2) більбоке, бінго, доміно, лото; 3) азу, асорті, бефстроганов, бланманже, безе, драже, ескімо, желе, крем-брюле, пюре, равіолі, рагу, салями, суфле, сулугуні, спагеті, філе, фрикасе, харчо, хачапурі, соме; 4) аліґоте, бордо, боржомі, бренді, віскі, віші, кофе, каберне, мартіні, мате,

мацоні, отосо, пепсі, саке; 5) галіфе, дезабільє, кепі, кімоно, манто, валансьєн, гофре, декольте, епо, жабо, кашне, прет-а-порте, сабо, сарі, сафарі, трико, фередже); 6) бра, жалюзі, канане, трюмо, саше.

Довідка: назви страв; лексика розваг та картярських ігор; назви предметів хатнього вжитку; найменування напоїв; назви взуття, предметів одягу та його фасонів, деталей; назви закладів побутового обслуговування.

Завдання. З'ясуйте значення етнонімів на позначення етнічних груп людей: племен, народностей, націй, а також етнографічного угруповання у складі одиниць та груп споріднених народів: *друзи, гаучо, мансі, марі, зулу, йоруба, канурі, пуебло, саамі, суомі, уде, удеге, урарту, ханти, хауса*.

Завдання. Подайте генеалогічну характеристику назв мов і діалектів: *банту, зулу, гінді, деванагарі, есперанто, ідо, йоруба, канурі, кіну, кечуа, комі, лао, майя, маратхі, мунда, малаямі, мяо, мандинго, маорі, пехлеві, пушту, сомалі, суахілі, таї, урду, хауса*).

Завдання. За тлумачним словником з'ясуйте значення невідмінюваних іменників, визначте їх тематичну приналежність. Продовжте ряд власними прикладами, уведіть 3 слова в речення.

Коли змагаєшся проти таких суперників, потрібно зробити все, аби вони лежали на помості рингу і в **рефері** не було підстав прийняти рішення на його користь; Гендиректор держконцерну «Укроборонпром» «регіоналом» Дмитро Саламатін своїм розпорядженням звільнив Героя України, танкобудівника Михайла Борисюка з посади генконструктора Конструкторського **бюро** ім. Морозова; Водночас він дізнається, що є люди, які контролюють, щоб усе йшло за планом, так зване **Бюро** коректур, а плани створює він сам; 1966 року Рональд Рейган боровся за посаду губернатора Каліфорнії і виграв вибори, незважаючи на те, що Каліфорнія – одна із найліберальніших штатів США, його вважають оплотом демократичної партії (а на той час це була ще й світова столиця руху **хіпі**, який Рейган ненавидів усією душею, а відповідали йому «взаємністю»)(Україна молода).

Динамічні процеси в семантичній структурі невідмінюваних імен.

Нині широко використовуваними є багато нових невідмінюваних іменників, які не були зафіксовані і витлумачені в лексикографічних працях української мови 90-х (*папараці, сек'юриті, кутур'є, мачо, барбекю*).

Завдання. Випишіть невідмінювані іменники, з'ясуйте за тлумачним словником їхнє значення. Порівняйте значення іншомовного й українського відповідників [2]:

Головний режисер фільму потурбувався про те, аби не тільки **папараці**, – навіть муха не пролетіла повз кордони із **сек'юриті**; Компанія володіє технологічним обладнанням та **ноу-хау** для варіювання вмістом смоли і нікотину в сигаретах; **Кутюр'є** виступив проти пластичної хірургії, випустивши на подіум моделі у сивих перуках, і присвятив колекцію всім жінкам, які не бояться красиво старіти; Гарячий латиноамериканський **мачо** готовий знятися у фільмі; Нова унікальна колекція 2014 року. Столи, фонтани, вазони, статуетки, **барбекю** (мармурова крихта). Керамічна плитка (Україна молода).

Деякі невідмінювані іменники іншомовного походження у сучасній українській мові розширили свій семантичний обсяг унаслідок метафоричних і метонімічних перенесень, що зумовлено активним функціонуванням цих одиниць і підпорядкуванням загальним закономірностям розвитку семантичної структури. Наприклад, невідмінюване слово *амплуа* у французькій мові виражає три значення: 1) «вживання, застосування; розклад занять»; 2) «посада»; 3) «театральна роль» [10, с. 24]. До мови-реципієнта це слово увійшло з двома значеннями – 1) «певне коло ролей, що відповідає сценічним даним актора»; 2) перен. «певне

коло занять» [2, с. 26]: .. *шабліст Луїджі Тарантіно, найсильніший у своєму **амплуа** в Італії та постійний суперник титулованого росіянина Познякова в боротьбі за світову першість; Нове **амплуа** композитора Назарова; Вони і досі є провідними балеринами з великим сценічним досвідом, що знадобився у їхньому новому **амплуа** (Україна молода).*

Завдання. З'ясуйте значення невідмінюваних іменників, функціональних в українській мові (амплуа, дербі, зомбі, манго, панно, резюме, рефері, сумо, табу тощо). Порівняйте значення слів в українській мові і мові. З якої було їх запозичено [8; 10].

Завдання. З'ясуйте, у якому значенні вжито невідмінювані іменники.

*I. Грецькі **дербі** «Панатинаїкоса» й «Олімпіакоса» здавна відомі жорстокістю поводження і на футбольному полі, і поза ним; У найближчі дні спарене «**дербі**» відбудеться в столиці. «Бекам» протистоятиме «Будівельник»; .. огляд футбольних матчів слід усе ж розпочати саме зі столичного «**дербі**» (Україна молода).*

*II. А в одній із південних областей наліпки «За ЄдУ» з'явилися просто на комерційних рекламних **панно** (бігбордах); Якщо комусь на зорі вітчизняного кліпмейкерства і запам'яталося щось схоже на музичне відео, то мова йшла про музичні фільми, серед яких найзачовганіше усіма тодішніми телеканалами – півгодинне **панно** від групи «Гроно» (Україна молода).*

У процесі лексико-семантичного засвоєння ці лексеми можуть змінювати не тільки кількість значень, але і їхній характер. Унаслідок детермінологізації спеціальних одиниць в українській мові з'явилися двопланові лексеми, які можуть використовуватись як у функції термінів, так і в ролі звичайних слів. Оскільки така одиниця виступає або у функції терміна, або у функції загальноживаного слова, то віднести її до розряду термінів чи нетермінів можна лише за умови аналізу контексту, у якому вона вживається. Як двопланові лексичні одиниці в сучасній українській мові функціонують деякі невідмінювані іменники-терміни, у яких на основі базової термінологічної семми утворилося похідне значення.

Завдання. З'ясуйте в контекстах значення лексем. Випишіть із тлумачного словника значення лексеми як спортивного терміна, розробіть словникову статтю лексем як загальної назви:

*Два політичних ваговика продовжують грати в **сумо** («один із найпопулярніших видів японської боротьби, у якому перемагає зазвичай борець з великою вагою тіла» / перенос. «протистояння впливових політиків»). Студентська команда інституту журналістики зустрілась з командою телеканалу «1+1». Іван Хоцків за сумісництвом арбітр зустрічі цілком задовольняв чи не найпершу вимогу до **рефері** – не заважав «грати» («суддя спортивних змагань з футболу, тенісу, хокею, боксу тощо» / перенос. «спостерігач за дискусією»).*

Завдання. Зафіксуйте нові значення невідмінюваних іменників.

*I. **Табу**– «взагалі будь-яка заборона» [2, с. 1426]: Мудро було б це **табу** (заборону на політичну рекламу) розтягнути на весь період перегонів; Із здобуттям Україною незалежності знято **табу** із засекречених архівів, тож є можливість видати енциклопедію «Історія міст і сіл України», залучивши нові джерела, документи; .. треба брати до уваги, що будь-яка згадка про нього (переворот в Росії 1762 р.) була тоді навіть не **табу**, а справжньою державною таємницею (Україна молода);*

*II. **Зомбі** – 1. В африканській міфології – покійник, який виконує волю того, хто викликав його дух. 2. перен. Безвольна людина, яка бездумно виконує накази, беззастережно підкорюється волі інших; той, хто діє під впливом чужої, як правило злої волі [1, с. 235]: Мою увагу привернув один персонаж. Він стояв біля мікшерського пульта і нерухомо, як **зомбі**,*

дивився на сцену; «Чесно кажучи, статичні зйомки **зомбі**-існування університетського викладача спонукали не стільки задуматися над питанням доцільності людського існування, як вжахнутися від припущення, що у головному герої публіка впізнала себе – як інакше розцінити оплески залу на прем'єрі картини, можливо, хіба що ще ввічливістю фестивального глядача (Україна молода).

Однозначні в українській мові невідмінювані іменники співвідносяться як із прямим номінативним значенням полісемантичного слова-етимона в мові-джерелі, так і з одним із його похідних значень, втрачаючи асоціативні зв'язки, що були характерними для них у рідному мовному середовищі.

Завдання. Порівняйте значення невідмінюваних імен у мові-рецепієнті і мові-донора. Подайте коментар щодо причин спрощення семантичної структури.

1. *Досьє* – сукупність документів, і матеріалів, що стосуються певного питання. Справи, особи, а також папка, у якій містяться ці матеріали /*Dossier* – 1) спинка стільця; 2) канцелярська справа, особиста справа, папери.

2. *Жалюзі* – віконниці, штори або пластини, якими регулюють світловий або повітряний потік/ *Galousie* (букв. – заздрість) –1) заздрість; 2) ревнощі;3) решітчасті вікна.

3. *Хобі* – захоплення, улюблене заняття на дозвіллі /*Hobby*– 1) *заст.* конячка, поні; 2) кінь-каталка; 3) коник, улюблена тема,улюблене заняття, пристрасть;4) початковий тип велосипеда.

Отже, в умовах системності під час проблемного навчання схема навчання змінюється від постановки проблемної задачі викладачем та усвідомлення і застосування знань і способів у процесі засвоєння майбутніми вчителями-словесниками відповідної інформації.

Проблемний підхід до навчання уможливорює ефективне розв'язання таких завдань у процесі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей: а) *дидактичне* – розширити й поглибити теоретичні знання, отримані студентами в лекційному курсі і в процесі самостійної роботи з довідковими й науковими джерелами; формувати на основі здобутих знань переконання, навички продуктивного мислення, дискусії, формувати наукову картину світу; б) *практичне* – формувати навички шляхом запровадження фахово орієнтованих завдань, розвивати навички фахової діяльності; оволодіти навичками конспектування першоджерел, ведення дискусії, комунікації з викладачами й однокурсниками; в) *розвивальне* – навчити студентів порівнювати, аналізувати окремі положення, факти, теорії, підходи; розвивати їхні фахові якості; г) *контрольне* – забезпечити перевірку якості сформованості відповідних компетенцій засобом опитування й інших форм контролю.

Література

1. Биби́к С. П. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / С. П. Биби́к, Г. М. Сюта ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – Харків : Фоліо, 2006. – 623 с. **2. Великий** тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с. **3. Вихованець І. Р.** Теоретична морфологія української мови / Іван Романович Вихованець, Катерина Григорівна Городенська. – Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 400 с. **4. Колесніков А. О.** Невідмінювані іменники в граматичній системі сучасної української мови / А. О. Колесніков // Перспективи. – 1999. – № 1. – С. 35–39. **5. Кудрявцев Т. В.** Психология технического мышления (процесс и способы решения технических задач): [учеб. пособ.] / Т. В. Кудрявцев. – Москва : Педагогика, 1975. – 304 с. **6. Куписевич Ч.** Основы общей дидактики / Чеслав Куписевич. – Москва : Высшая школа, 1986. – 368 с. **7. Лернер И. Я.**

Дидактические основы методов обучения / Исаак Яковлевич Лернер. – Москва, 1981. – 186 с. **8. Стронг А. В.** Англо-русский, русско-английский словарь с транскрипцией в обеих частях / А. В. Стронг. – Москва : Аделант, 2014. – 800 с. **9. Фурса В. М.** Семантико-граматичне та словотвірне освоєння невідмінюваних імен : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / спец. 10.02.01 – українська мова / Фурса Валентина Миколаївна; Інститут української мови НАН України. – Київ, 2004. – 224 с. **10. Dictionnaire français – ukrainien : près de 22000 mots / red. B. I. Bourbelo.** – Kyiv, 1989. – 415 p.

УДК 378.046.4: 378.048.2

Ксенія Морозова, Наталія Зеленкова

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАГІСТРАНТІВ НА ЗАСАДАХ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Морозова К. О., Зеленкова Н. І. Розвиток інформаційно-комунікаційних компетентностей магістрантів на засадах міждисциплінарних зв'язків.

У статті проаналізовано поняття «міждисциплінарність». Розкрито особливості встановлення та дотримання міждисциплінарних зв'язків у контексті розвитку інформаційно-комунікаційних компетентностей магістрантів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін; розкрито можливі шляхи реалізації міждисциплінарних зв'язків у форматі змішаного навчання.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні компетентності, міждисциплінарність, дидактична умова, психолого-педагогічні дисципліни, інтеграція, комбіноване навчання.

Морозова К. О., Зеленкова Н. І. Развитие информационно-коммуникационных компетентности магистрантов на основе междисциплинарных связей.

В статье проанализированы понятия «междисциплинарность». Раскрыты особенности установления и соблюдения междисциплинарных связей в контексте развития информационно-коммуникационных компетенций магистрантов в процессе изучения психолого-педагогических дисциплин; раскрыты возможные пути реализации междисциплинарных связей в формате смешанного обучения.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные компетентности, междисциплинарность, дидактическое условие, психолого-педагогические дисциплины, интеграция, комбинированное обучение.

Morozova K. O., Zelenkova N. I. The development of postgraduates' information and communication competence on the basis of interdisciplinary connections.

The article analyzes the concept of «interdisciplinarity». The features of establishing and maintaining interdisciplinary connections in the context of ICT competencies undergraduates in the study of psycho-pedagogical disciplines; disclosed the possible ways to implement interdisciplinary connections in the form of blended learning.

Key words: information and communication competence, interdisciplinary, didactic condition, psycho-pedagogical discipline, integration, blended learning.

Застосування ІКТ часто асоціюють насамперед із дистанційною освітою, проте такі технології не менш актуальні і для традиційного навчання. На сьогодні можна виокремити